

ԽՂԾԻ ԶԱՅՆԸ

Շարունակուած էջ 15-էն

կարծես վայրը մի տեսակ իրենց սեփականութիւնը համարելով եւ ներկաներին բոլորովին անտեսելով եւ կարեւորութիւն չտալով: Նրանք լաւ կուշտ ու կուռ կերան, ծխախոտ վառելով ոտքի կանգնեցին եւ ճանապարհ ընկան:

-Ես դրամարկղի մօտ նստած հետեւում եմ նրանց:

-Մատուցողը մօտեցաւ նրանց եւ հաշիւ պահանջեց:

-Ներողութիւն պարոններ, ձեր հաշիւը 65 թուական կը լինի, խնդրեմ, վճարէք այս գումարը, ապա մեկնէք:

-Ի՞նչ հաշիւ, մենք տալացիկ չենք եւ ոչ մի բան չենք վճարելու:

-Հիմա որ այդպէս է, խնդրեմ, գնացէք այն դիմացը տիրոջ մօտ եւ իրեն ասէք, որ չէք վճարում:

-Նրանք առանց ամաչելու անտարբեր քայլերով առաջացան եւ ներկայացան ինձ:

-Դուք էք այս ճաշարանի տէրը:

-Այո՛, ես եմ:

-Մուսիօ՛, ինչպէս տեսնում ես, այս երեք յաղթանդամներս քո ճաշարանում հաց ենք կերել, լաւ էլ ախորժակով ենք կերել եւ կշտացել, հիմա էլ թողնում ենք ճաշարանդ առանց դրամը վճարելու:

-Ինչո՞ւ, միթէ՞ ձեզ լաւ չծառայեցին, կամ ձեր կերած-խմածը լաւ չէր, որ չէք վճարում:

-Ամէն ինչը լաւ էր, սիրտներս ուզում է, որ չվճարենք:

-Շատ լաւ, բայց մի բան նկատի առէք, դուք չէք ուտի, ձեր կերածը հալալ չի լինի, եթէ Աստուած կայ վերեւում, թող նա մի բան անի, գնացէք, փող չեմ ուզում:

-Հայի հացը մեզ համար շատ էլ հալալ է, շատ էլ խօսես:

-Նրանք կարծես մի ընդհարումից յաղթական խանութից դուրս նետուեցին խանութից անց ու դարձ անողների մէջ, ես ապշել եւ քար էի կտրել, առաջին անգամն էր, որ այսպիսի դէպքի դէմ-յանդիման էի գտնուում, անշուշտ պատահել էր, որ դրամ չէին ունենում, սակայն խնդրելով ներում էի իրենց, բայց այս մէկն ինձ շուարեցրեց, չիմացալ ինչ տեսակ դիմադրութիւն ցոյց տամ, այդպէս հանգիստ նրանց թողեցի գնան: Ես ինձ նուաստացած էի զգում պարսիկ գործաւորներու մօտ, որ նրանց հախից դուրս չեկայ, վախենալով կուռից ու հետեւանքից, սակայն սխալ թոյլ տուեցի, որեւէ գնով նրանցից պիտի պահանջէի իմ իրաւունքս, նոյնիսկ ոստիկանութիւն կանչելով, ամենայնուայն էլ պիտի թոյլ տայի, որ գնան, սա պիտի վերագրել իմ թուլութեան եւ վախկոտութեան, իրաւունքը ինչ գնով եղել է՝ պէտք է առնել, քաղաքավարութեամբ չեղաւ, ուժով պէտք է առնել:

-Այս պատմութիւնը ժամանակի թաւալման հետ մոռացուելու վրայ էր, երբ խանութում դրամարկղի մօտ նստած հաշիւներ էի անում, տեսալ մի մարդ դժգոյն ու հիւժոճաճ խառնաշփոթ վիճակում մօտեցաւ ինձ ասելով:

-Մուսիօ՛, եկել եմ իմ պարտքս վճարել:

-Ներողութիւն ինչ պարտք, դու ո՞ւր ես:

-Ես այն երեք մարդկանցից մէկն եմ, որ չորս-հինգ ամիս առաջ եկանք այստեղ, կերանք, կշտա-

ցանք եւ առանց վճարելու հաշիւը քեզ ծաղրելով ու սպառնալով թողինք ու հեռացանք:

-Լաւ խորացալ մարդու դէմքին, տեսալ ճիշտ է ասում, նրանցից մէկն է:

-Ինչ պատահեց, որ եկաք ձեր պարտքը վճարելու:

-Մուսիօ՛, էն օրը դու մարգարէացար, երանի լսէինք քեզ եւ դրամը վճարէինք, գոռոզ եւ մոլեռանդ մադիկ են յաճախ փորձանքի ենթարկուում, ճիշտ ասացիր, որ այդ հացը հալալ չի լինի, իրօք էլ այդպէս եղաւ, մեծ փորձանք պատահեց մեզ մահուան գնով:

-Պատմիր, տեսնե՞ք, ինչ եղաւ, ինչ կատարուեց ձեզ հետ:

-Այդ օրը մենք մեր սեփական ինքնաշարժով գնում էինք Նէյշա-փուռ, մեքենան մեր մեծ ընկեր Հասանն էր քշում, շատ ուրախ էինք, որ հայի հացը կերել ենք առանց փող վճարելու եւ մեր անեկդոտներով հայերին ծաղրում, նրանց վրայ ծիծաղում եւ այսպէս գոլարճանում էինք: Մեքենան Հարազի ճամբից սուրում էր դէպի առաջ, ուշ գիշեր էր, ճամբան գնում էր բարձրաբերձ սարերի միջից, ամէն տեղ խաւարն էր տիրապետում, խցիկի ապակիները դուրս բան չէր երեւում, միայն ճամբան լուսաւորում էր ինքնաշարժերի լոյսով, դեռ կտրելիք ճամբայ շատ ունէինք, անցել էինք Գորգանը, ես մեքենայի խցիկի ետեւի աթոռին էի նստած, երեւում էր մեր մեքենայի Հասանը յոգնած է եւ աչքերը մերթ ընդ մերթ փակուում են, զգուշացրի իրեն, որ գնանք մի տեղում հանգստանանք, այդ մտքին էինք, մէկ էլ նկատեցի Հասանը մեր առջեւի ծանրաբարձից, որը շատ դանդաղ էր գնում, ծանր բեռի տակ կքած, վազ անց կատարեց, միայն երկու մեքենաների բախումի ուժգին ձայնը լսեցի, էլ չիմացալ, ինչ պատահեց, մէկ էլ աչքերս բացեմ, տեսնեմ, հիւանդանոցումն եմ ոտքս եւ թեւս գաչի մէջ, հարց ու փորձ արեցի ընկերներու մասին, ցաւօք տեղեկացրին, թէ նրանց հիւանդանոց տեղափոխելու ճամբին մահացել են:

-Ես ամէն ինչ թողած ուշ ի ուշոյ լսում էի նրան, իմանալով ընկերներու մահուան մասին տիրեցի ասելով:

-Շատ եմ ցաւում այդ դէպքի համար, թող Աստուած իրենց մեղքերը ների:

-Այդ վթարից յետոյ գիշերները հանգիստ քուն չունեմ, անընդհատ սարսափելի երազների մէջ տանջուում ու տառապում եմ, մեքենայի արկածից իմ մահացած ընկերներս են աչքիս առջեւը գալիս, քեզ չվճարած փողի համար դատարան են տանում, ծեծում են, թուք ու մուր են անում, այսպիսի քառասյին գիշերներ եմ անցկացնում, այս բժշկի մօտ, այն բժշկի մօտ, քնաբեր դեղերով ինձ տուն են ճամբում: Մուսիօ՛, տես, ինչ եմ նիհարել եւ տկարացել: Բժիշկներից խէր չտեսալ, կեանքը ինձ համար դարձել է ուղղակի դժոխք, մի քանի գիշեր առաջ երազումս երեւաց մի սպիտակահեր ծերունի խորհուրդն ինձ տալով պատուիրեց:

-Ես լաւապէս իմանում եմ քո հիւանդութեան եւ տանջուելուդ պատճառը, դու շատ մեծ մեղք ես գործել, այն հային անտեղի վիրաւորել, անօրինաբար ձրիակերութիւն ես արել, սպառնացել եւ զօռ ես ասել առանց իմանալու որ քեզանից աւելի հզօրը կայ այս աշխարհում քեզ պատժելու համար, պարսկերէն ասած՝ դաստէ բալա դաստ բախար ասթ (քեզանից շատ աւելի ուժեղն էլ կայ), եթէ ուզում ես ազատուել այդ ցաւից, հոգեկան տուալտանքից, կը գնաս այդ Աստուծո արարած՝ հայի մօտ, ներողութիւն կը խնդրես, ձեռքը կը համբուրես, պարտքդ կը տաս, միայն այս դէպքում խիղճդ կը հանգստանայ, դու կը փրկուես այս վիճակից: Վերկա՛ց, գնա՛ նրա մօտ, եթէ ուզում ես ազատուել այս տարտարոսից:

-Ահաւասիկ մուսիօ եկել եմ իմ պարտքս վճարեմ, ահա՛, այն գումարը, աղաչում եմ, ներէ՛ք ինձ եւ նաեւ իմ հանգուցեալ ընկերներին, որպէսզի նրանց հոգին եւս խաղաղուի, արդարեւ մեր արածը հետեւանք էր սխալ նախապաշարուածութեան հայերի նկատմամբ:

-Շատ ուրախ եմ, որ անդրադարձել ես քո սխալին, այն տհաճ վերաբերմունքին, որ ունեցաք իմ հանդէպ, ես ով եմ, որ ներեմ քեզ, թող Աստուած ների:

-Շնորհակալ եմ մուսիօ՛, հիմա զգում եմ խիղճս այդ ծանր բեռից թեթեւացած, մնաք բարով:

-Երթաս բարով:

Այս դէպքը ինձ պահեց մտորումների մէջ, չիշեցի մեր հայերի ջարդն ու կոտորածը 1915-1923 թուականներին թուրքերի միջոցաւ եւ հարց տուի ինձ՝ արդեօ՞ք այդ անմեղ հայերին կոտորողներն ու սպանողները յետոյ հոգեկան ինչ վիճակ են ստացել, արդեօ՞ք չեն տանջուել ու տառապել իրենց կատարած ահասարսուռ արարքի համար, վստահօրէն եղել են ազնիւ եւ մարդասէր մարդիկ, որոնք մեղացի եւ զղջանքի գրքեր են գրել, սակայն իրարու յաջորդող թուրք մոլեռանդ պետութիւնները խատիւ առաջը բռնել են եւ նրանց զղջանքի եւ մեղացի գալու հոգեբանութեան տարածման դէմ են կանգնել իրենց հակահայ քարոզչութիւններով եւ նրանց լուրջել են:

Ես համոզուած եմ, որ արդարութիւնը անկասկած կը յաղթի, փաստը մեր դատի համար հետեւողական աշխատանքը եւ պայքարը, որը ի շահ մեզ արդիւնաւորում է թիւրքերի մէջ խղճի ձայնի արթնացման հետեւանքով, որը հետզհետէ աւելի թափ կը ստանայ եւ կը տարածուի:

Հրանդ Տինքի արդարութեան համար մղող ձայնը փամփուշտի լեզուով լուցնող եւ աշխատանքը կասեցնող թուրք մոլեռանդները անգիտակցաբար մեծ ծառայութիւն կատարեցին ցեղասպանութեան ճանաչման ճամբին տարող աշխատանքների տարածման:

Հրանդ Տինքի նահատակութիւնը հիւլէական ուժերից աւելի ուժգին աշխարհը ցնցեց բացառապէս տեղով թուրք շոփինիստ պետութեան փանթուրքիզմի քաղաքականութեան յետամուտ էութիւնը: Հրանդ Տինքի գոհաբերութիւնը լրատուական յորդ հեղեղ տեղացրեց աշխարհի տարբեր ծագերում ի նպաստ հայ ժողովրդի պահանջների արդարացիութեան:

AAA Ladies Auxiliary
Presents
A Night of Comedy
Featuring
HAROUT SOGHOMONIAN
Saturday, March 1, 2008, at 8:30 p.m.
H.M.M. Garo Soghanalian Hall
1060 N. Allen Ave., Pasadena
Donation: \$35